



Het kopverhaal bij de Concept Omgevingsvisiekaart van Gorinchem

Stad en regio in beweging

In Gorinchem spelen nu al veel ontwikkelingen op diverse plekken in de stad en ook de komende jaren komt er veel op de stad af. Het gaat om ontwikkelingen door de hele stad en kriskras door verschillende (vak)gebieden heen zoals mobiliteit, de energietransitie, de binnenstad, economie en onderwijs, om voorzieningen, om leefbaarheid, gezondheid en nog veel meer.

Veel van deze ontwikkelingen zijn ook al genoemd in de visie die samen met de stad gemaakt werd: GO 2032. Dat document beschrijft 11 specifieke ambities voor de toekomst van Gorinchem. Centraal staat de profilering van de stad als open vesting; daarin staan verbinden en vernieuwen centraal. In GO2032 is de wens uitgesproken dat Gorinchem zich ontwikkelt tot een middelgrote gemeente die als schakel fungeert tussen de Randstad en Brabant.

Een jaar na het verschijnen van GO2032 verscheen het zogenaamde Berenschotrapport, waarin onderzoek is gedaan naar de centrumfunctie van de stad, met name op het vlak van onderwijs, zorg en werkgelegenheid. Dit rapport geeft aan dat er werk aan de winkel is als Gorinchem die schakel- en centrumfunctie wil blijven vervullen, mede als gevolg van de recente gemeentelijk herindelingen in de regio. Er zal gewerkt moeten worden aan de verbindingen in fysieke zin, maar ook in de samenwerking met omliggende gemeenten en met andere overheden en bestuurslagen. Een andere belangrijke conclusie is dat het voorzieningenniveau van de stad alleen op niveau kan blijven als de stad qua inwoneraantal niet kleiner wordt. Bij voorkeur groeit de stad door naar een omvang van tenminste 40.000 inwoners.

Gorinchem 2050: bruisende stad in een boeiende regio

Gorinchem heeft zich in 2050 vernieuwd tot een bruisende werkstad in een vitale groene regio, die optimaal verbonden is met de Randstad en de Brabantse steden. De stad heeft niet zo zeer een schaalsprong gemaakt, maar een kwaliteitssprong. Het is een groenere stad geworden, die verbonden is met de omliggende natuur. Het water is zichtbaar en voelbaar voor alle inwoners. Waar eerst de auto belangrijk was heeft nu deze nu vaak plaats gemaakt voor de fiets en voor wandelaars. De stad heeft meer bijzondere ontmoetingsplekken en is gezonder geworden. Verouderde bedrijventerreinen in de stad zijn getransformeerd naar gemengde stedelijke gebieden. Daar hebben wonen, werken en voorzieningen een plek. Die mix is overal anders. De Vleugels van de stad zijn verbonden met de bestaande wijken en de binnenstad en hebben een grote aantrekkingskracht op mensen en bedrijven van binnen en buiten de regio. In deze wijken is sprake van een stedelijk woonmilieu (met dorpse verbondenheid) gecombineerd met ecologische kwaliteiten. De oudere bestaande wijken zijn stapsgewijs toekomstbestendig gemaakt; ze zijn duurzamer, gelijkter en sociaal sterker geworden.

Gorinchem draagt - door te groeien - bij aan het oplossen van het woningtekort in de Randstad en versterkt daarmee zichzelf. Via de verbeterde Merwede-Lingelijn en met de OV-hub is de stad beter verbonden. Wonen en werken in Gorinchem is zo aantrekkelijker geworden voor diverse doelgroepen. Nieuwe innovatieve en duurzame bedrijvigheid, verbonden met het onderwijs, is gevestigd op de diverse bestaande bedrijventerreinen en het nieuwe bedrijventerrein Groote Haar. Zo hebben we ervoor gezorgd dat werkgelegenheid en voorzieningen in stand blijven en Gorinchem een belangrijke economische rol behoudt in en met de regio.



Stad op een kruispunt

Het geschetste Gorinchem van de toekomst ontstaat niet vanzelf. De opgaves om de Vleugels van de stad – met onder andere de Lingeoevers en de Schelluinsestraat – te ontwikkelen zijn niet alleen qua omvang groot, maar ook echt anders dan wat Gorinchem tot nu toe gewend is. Door deze opgaven op te pakken, zet de stad ook een nieuwe koers in.

Gorinchem staat zo op een kruispunt, waarbij de route die met GO2032 is ingezet een afslag is om te nemen. Is het de veerkrachtige centrumstad waarin de bewoners vanuit de (wijde) regio komen, voor hun voorzieningen, voor hun werk of om een geschikte woning te vinden die bij ze past? Of kiest de stad niet voor groei in kwaliteit, maar laat ze daarmee ook een aantal centrumfuncties los en vindt Gorinchem haar draai in de luwte van de Randstad? Dat laatste kan ook, maar sluit niet aan op de ambities die doorklinken in GO2032.

De omgevingsvisie biedt de kans om intern en extern de weg te leiden. Hiermee vinden we uit wat een manier van ontwikkelen is die bij Gorinchem past, in het maken van de kwaliteitssprong. Dat doen we in werksessies en gesprekken met de stad en haar omgeving, maar ook door te onderzoeken hoe de stad dat vroeger heeft gedaan. De rijke historie van Gorinchem is daarbij behulpzaam. Het terugkijken naar de ontwikkeling van Gorinchem als werkstad, als waterstad, als woonstad en als regiostad helpt om ook weer vooruit te kijken en (grote) keuzes te maken die ons klaarstomen voor de toekomst.

Werkwijze

Terwijl Gorinchem op een kruispunt staat gebeurt er ondertussen al van alles. Met veel partijen worden gesprekken gevoerd over mogelijkheden om te ondernemen, te bouwen of om samen op te trekken in de regio. Het is niet meer dan logisch om in kaart te brengen wat er speelt en welke (ruimtelijke) effecten dat heeft op de stad. Dat geeft houvast. Daarom werken we aan een omgevingsvisie. In de omgevingsvisie documenteren we niet alleen de plannen en ambities nu en op langere termijn, we laten ook de integraliteit van die ambities zien. Waar dat kan sluit de omgevingsvisie aan op GO2032 en de conclusies van het Berenschotrapport. Bij de start van het traject was de opdracht: geen werk opnieuw doen wat al gedaan is en waarop ook al zorgvuldige participatie heeft plaatsgevonden.

De omgevingsvisie bouwt dus verder op visies, beleid, onderzoeken en projecten die recent (in de afgelopen drie jaar) zijn afgerond of gestart. Dat betekent ook dat we de vraag waar veel omgevingsvisie-trajecten mee beginnen “Welke stad willen we zijn?” overslaan. Die vraag is immers in het traject GO2032 uitgebreid aan de orde gekomen. De 11 ambities, volgend uit dit traject en aangevuld met recente (beleids)visies en projecten, zijn het vertrekpunt. De omgevingsvisie is daar de ruimtelijke vertaling van, die het behalen van die ambities mogelijk maakt.

Naast het traject van GO2032 zijn ook andere beleidstrajecten en programma's bekeken. In het afgelopen jaar is in kaart gebracht wat er allemaal speelt. Er is een analyse gemaakt van (recent) beleid, van projecten en ook van de opgaven die nu nog tussen wal en schip lijken te vallen. Wat doet Gorinchem heel goed en waar laat de stad nu nog kansen liggen?



Er zijn vier onderwerpen die eruit springen omdat ze niet (of weinig) aan de orde komen in de recent opgeleverde visies en programma's. Een verdere uitwerking van deze thema's hoort thuis in een stad, die kiest voor een positie in het stedelijk gebied van Zuid-Holland-Zuid.

Als het gaat over de toekomst van de stad zijn dat:

- (1) Het centrum: de vesting en de binnenstad. Waarom? Als de grote kracht van je stad je binnenstad is, maak die binnenstad dan vanuit de vesting letterlijk en figuurlijk open.
- (2) De werklocaties. Waarom? Of Gorinchem nu een werkstad is of niet, er is veel werkgelegenheid in en om de stad en dat is ook zichtbaar. Er zijn veel bedrijventerreinen, aan alle kanten van de stad. Er liggen kansen om de bestaande bedrijventerreinen en Groote Haar sterker te profileren, een eigen 'smoel' te geven en te optimaliseren. Dat biedt ook een kans om op sommige plekken het landschap dichterbij de stad te brengen.
- (3) Het woonprogramma: wat is er aan woonprogramma nodig op nieuwe gebieden en door de stad heen om zowel nieuwe bewoners aan te trekken als te voorzien in de woonbehoefte van de huidige inwoners. Belangrijke vragen daarbij zijn 'stedelijkheid': wat is stedelijk wonen in Gorinchem? En hoe krijg we een betere balans in het westelijk en oostelijk deel van de stad?
- (4) Aandacht voor klimaatverandering. De stad is er nog niet klaar voor. Maar in het denken over de toekomst van de A15 en de A27, ligt ook een toekomst voor een klimaat- en energielandschap. Die kansen pakken en deze aanpak verder de stad in trekken, levert kwaliteit in de openbare ruimte op en is noodzakelijk om de omslag naar een toekomstbestendige stad te maken.

Door met deze thema's aan de slag te gaan kan de stad een kwaliteitsslag maken en schuifruimte bepalen voor de toekomst. Toewerkend naar die horizon stippelen we de route (en opgaven) uit naar Gorinchem in 2030, 2040 en 2050. Zo maken we onderscheid tussen wat nú echt in gang gezet moet worden, wat slim gepland kan worden in de komende decennia en wat later aan de orde komt als ambitie voor de toekomst. Dat biedt houvast aan de stad en aan de gemeentelijke organisatie.

Het is mei 2021. Waar staan we nu?

Het vertrekpunt zoals hierboven genoemd is in verschillende bijeenkomsten met zowel intern als extern betrokkenen getoetst en aangescherpt. In deze bijeenkomsten is met een integrale blik zo veel mogelijk informatie opgehaald uit alle ontwikkelgebieden in de stad. De woonwijken zijn (in de zogenaamde kijk-op-de-wijk sessies) daarbij ook aan bod gekomen.

De reden om in te zoomen op deze ontwikkelgebieden is dat er in deze gebieden van alles te gebeuren staat en er soms van alles 'op de schop' gaat. Nog belangrijker is dat er in deze gebieden thema's (en verhalen) spelen die van belang zijn voor de toekomst van de stad als geheel.

De uitkomsten van de bijeenkomsten, gesprekken en ontwerpessies hebben geleid tot de keuze om de omgevingsvisiekaart samen te stellen uit vier thema's en vier ontwikkelgebieden. Die hebben met elkaar effect op de hele stad. 4 thema's x 4 gebieden met een opgave = een veerkrachtige vestingstad in 2050.

thema's

Waterstad
Werkstad
Woonstad
Regiostad

ontwikkelgebieden

Lingoevers
Schelluinsestraat en Stationsgebied
Gorinchem-noord
Binnenstad



Hieronder worden de thema's en de ontwikkelgebieden toegelicht.

Waterstad

Wie Gorinchem zegt, zegt water. We maken van het water weer een duidelijk onderdeel van de stad en gebruiken het optimaal. Het water, of het nu de Linge, de Merwede of het kanaal is: voor onze inwoners, voor bezoekers is het een verbindend element tussen de verschillende delen van de stad. Door oevers langs de rivieren openbaar en toegankelijk te maken en parallel daaraan te zorgen voor groene verbindingen met het landschap, zorgen we voor een gezondere, nog aantrekkelijkere stad, waar iedereen elkaar kan ontmoeten in een fijne omgeving. Water is dé drager van deze kwaliteiten.

Werkstad

Een divers werkaanbod in verschillende sectoren is een fundament voor de hele stad en regio. Als we dat willen behouden voor de toekomst, vraagt dat om anders te kijken naar de toekomst van werk en economie. Gorinchem houdt en koestert wat goed is, maar biedt ruimte en stimuleert de transformatie naar innovatievere en duurzamere manieren van werken. We springen in op de verandervragen die bedrijven ons stellen: de maakindustrie van morgen krijgt hier een plek. De energietransitie is daarin vooral een kans en geen last. Nieuwe werkmilieus, als onderdeel van een hoogstedelijke mix aan functies, bieden de stad de kans om een kwaliteitssprong te maken met mooie werkgebieden. Dat biedt bedrijven de kans om zich door te ontwikkelen en het spreekt bovendien nieuwe bewoners aan.

Woonstad

Gorinchem groeit en verwelkomt nieuwe inwoners. Dat betekent niet dat er volop bouwlocaties tot aan de gemeentegrens komen: we zetten in op een ander gebruik van plekken die er al zijn. Dat is soms nieuw en spannend. Wat betekent dat dan? Een aantal gebieden wordt getransformeerd van monofunctioneel (werk)gebied naar een plek waar gewoond, gerecreëerd en gewerkt wordt met voorzieningen dichtbij. Het hebben van groene, openbare ruimte als ontmoetingsplek is daarbij essentieel. Elke wijk houdt zijn eigen karakter. Er komen – los van de ontwikkellocaties – geen grote ingrepen in de bestaande wijken. Waar het kan gebruiken we nieuwbouw in bestaande wijken om slimme koppelingen te maken met de duurzaamheidsopgaves zodat Gorinchem ook een woonstad voor de toekomst is.

Regiostad

Een belangrijk doel voor de komende jaren is dat Gorinchem weer een verbindende en een verbonden stad is. De voorzieningen in de stad bestaan niet zonder de regio en vice versa. Dat betekent dat de voorzieningen goed en aantrekkelijk moeten zijn, maar ook dat je er van buiten eenvoudig en goed moet kunnen komen. We spreken nieuwe bezoekers en bewoners aan, die we binden aan de stad. Dat helpt mee om behoud en groei van voorzieningen mogelijk te maken. Dat verbinden moet op verschillende schaalniveaus plaats vinden: met de buurgemeenten als onderdeel van het verzorgingsgebied, maar ook met de Randstad en met Brabant. Met het traject voor de RES, de RegioDeal en nu voor de omgevingsvisie ligt er ook een kans om als gemeente een verbindende rol te spelen tussen partners onderling en naar de hogere overheden, vanuit de verantwoordelijkheid die we daar als stad in voelen.



Ontwikkellocaties

Overall in de stad spelen de vier hierboven beschreven thema's tot 2050 in meer of mindere mate een rol. Ze lopen als een rode draad door de (fysiek-)ruimtelijke ontwikkeling van de stad heen. En daarmee kunnen ze ook getoetst worden. Bij iedere ontwikkeling in de stad zal de vraag gesteld worden of het plan (naast de andere doelen die er zijn) ook bijdraagt aan de verwezenlijking van de ambities en de integratie van deze vier thema's in een gebied.

Op een aantal plekken in de stad zijn deze thema's geen neven doel, maar juist de drager van de ontwikkeling. Op deze plekken vinden grote veranderingen plaats, zodat de al aanwezige kwaliteiten over de hele breedte van de stad een oppepper krijgen. Hieronder zijn de opgaven in grote lijnen beschreven. De exacte invulling van de gebieden krijgt vorm krijg in de komende 10 tot misschien wel 25 jaar. Door ze op te nemen in de omgevingsvisie, zetten we ze in de ontwikkellijn die Gorinchem voor ogen heeft.

Linge-Oevers

De eerste stappen richting het nieuwe Gorinchem worden hier gezet. De Arkelsedijk biedt als eerste stap in de Vleugel-ontwikkeling snel een indruk van hoe de integratie van wonen, werken en verblijven eruit kan zien langs de Linge. Dat gebeurt met behoud van karakter en samen met de Lingewijk. Dat is het begin. Met de ontwikkeling van de oevers wordt de Linge stap voor stap meer onderdeel van de stad. Open, toegankelijk en met ruimte voor de natuur. Hier krijgen niet alleen nieuwe inwoners, maar alle Gorcummers er een nieuw, toegankelijk stukje stad en ruimte bij. Buitengebied en stad vloeien hier natuurlijker in elkaar over.

Schelluinsestraat en Stationsgebied

Het is nu nog moeilijk voor te stellen wat in dit deel van de stad staat te gebeuren. Het wordt straks het stoerste stuk van de Vleugels. De Schelluinsestraat, nu een bedrijventerrein pal naast het centrum, wordt straks een gebied om te wonen, te werken, te leren en van alles ertussenin. Op deze plek tussen spoor, snelweg en binnenstad ontstaat een mix van 'rust, ruimte en reuring'. En die zone loopt door tot aan het station. In flinke delen van het gebied blijft er ruimte om te werken. Het kanaal wordt weer zichtbaar en onderdeel van de nieuwe wijk. Het zorgt voor een groene omgeving in wat nu nog versteend is. Nieuwe verbindingen ontsluiten het gebied en maken het een aantrekkelijke plek voor wie spannend wil wonen of op zoek is naar nieuwe werkruimte.

Gorinchem-Noord

Waar stad en land elkaar raken is zorgvuldigheid geboden. In dit deel van de stad bewijzen we dat dat kan, als je een goed raamwerk maakt. De duurzame en innovatieve maakindustrie krijgen in de komende jaren een plaats op Groote Haar. Het nieuwe station biedt straks een impuls om verkeersstromen veiliger en duurzamer te maken en de Regionale Beroepen- en Innovatiecampus koppelt bedrijven en onderwijs aan elkaar in een inspirerende leer- en werkomgeving. Gaandeweg ontstaat hier een landschapspark waar de verschillende functies op een vanzelfsprekende manier met elkaar vermengd worden. Het is de toegang tot het Groene Hart.

De Binnenstad

Gorinchem is trots op de vesting. Op de uitstraling en de ligging aan het water en op het programma in een mix van werken, wonen en cultureel erfgoed. De vesting is het gezicht van Gorinchem; hier gebeurt het. Net als in andere binnensteden, heeft ook de binnenstad van Gorinchem een lastige tijd.



Nadenken over programma (winkels, wonen, cultuur), over bereikbaarheid en recreatie is nodig om stappen te zetten voor een vesting die toekomstbestendig is. Uit de verschillende bijeenkomsten kwam naar voren dat het programma 'niet completer, maar wel beter' moet zijn. Naast de auto, moet er ruimte komen voor de fiets en de voetganger. Er moet aandacht zijn voor wonen in de binnenstad, met een programma wat echt iets toevoegt. De inwoners van de binnenstad krijgen meer ruimte, groen en (toegang tot het) water om elkaar te ontmoeten. Dat gebeurt op rustige en op levendige plekken, want de binnenstad is groot en divers. Dat blijft ook zo. De binnenstad wordt zelfs groter en 'breekt' door de vesting heen. Betere verbindingen met de omliggende wijken maken het mogelijk om de stad nog beter te profileren en kwaliteit te bieden in het programma.

Van omgevingsvisiekaart naar gedragen visie

Met een set aan kaarten die gekoppeld zijn aan een thematische verdeling, is een omgevingsvisie er nog niet, maar zijn we wel een eind op weg. De toon is gezet. De kaart maakt duidelijk waar de accenten voor de toekomst liggen en op welke manier dat vorm krijgt.

De visie die deze zomer geschreven gaat worden, onderbouwt waarom de kaart er zo uitziet en vertelt het verhaal van Gorinchem in de toekomst, vanuit het heden en met oog voor het verleden. In de visie wordt verder ingezoomd op de verschillende wijken en thema's, wordt beschreven welke status het heeft en hoe het samenhangt met de andere ruimtelijke instrumenten die Gorinchem voorhanden heeft. Natuurlijk komen in de visie ook onderwerpen aan de orde die vanuit de omgevingswet verplicht zijn, zoals hoe we omgaan met het gebruik van natuurlijke hulpbronnen en welke activiteiten milieueffecten of milieurisico's hebben. Ook ontwikkelingen op het gebied van cultureel erfgoed, energie-infrastructuur, landbouw, landschap, milieu, natuur en water worden meegewogen en beschreven. Voor een deel zijn deze onderwerpen al verbonden aan de vier thema's. Waar dat niet zo is krijgen ze een eigen plek in de visie.

In de komende periode (juni tot en met juli) gaan we in gesprek met de stad. We doen dat in de vorm van tafelgesprekken die zich richten op thema's of op verschillende wijken. De uitkomsten van die gesprekken worden verwerkt in de visie en op de kaart. In het najaar vinden de formele stappen richting vaststelling van de omgevingsvisie 1.0 plaats.

Het proces is daarmee niet afgerond. Dat loopt door in een testfase. De gedachte is dat 2022 en 2023 benut worden om te kijken of de Omgevingsvisie werkt. Het is zaak om goed met elkaar te monitoren op welke punten de Omgevingsvisie 1.0 functioneert voor de stad, maar ook waar er nog bijgeschaafd kan worden. Dat doen we samen als gemeentelijke organisatie met de inwoners en andere betrokkenen in de stad.

Naast de inhoudelijke onderwerpen beschrijft de visie welke samenwerking en uitnodiging tot samenwerking nodig is om de omgevingsvisie te laten slagen. Er wordt beschreven wat dat vraagt aan houding van de gemeente(-lijke organisatie), van inwoners en van initiatiefnemers om de ambities om te zetten in werkelijke realisatie.



Voor de omgevingsvisie 1.0 stellen we de volgende inhoudsopgave voor:

Inhoudsopgave

1	Samenvatting.....
2	De Omgevingsvisie als instrument
	Wat is een omgevingsvisie?
	Waar moet een omgevingsvisie aan voldoen?
	De keuze voor een Omgevingseffectrapportage
	Voortbouwen op het fundament
	Een gezamenlijke visie.....
3	Hoe is ons stedelijk DNA opgebouwd?.....
	Resultaten cultuur-historisch onderzoek
4	Op naar de toekomst; vanuit het vertrekpunt
	Huidige opgaven.....
	De context
5	Vier thema's voor Gorinchem
	Waterstad.....
	Werkstad
	Woonstad
	Regiostad
6	Ontwikkellocaties
	Lingeoever.....
	Schelluinsestraat & Stationsgebied
	Binnenstad.....
	Gorinchem-Noord
	Bestaande wijken – KijkopdeWijk
7	De omgevingsvisiekaart; Gorinchem in 2050.....
8	Samen aan de slag: van visie naar realisatie
9	Bijlagen
	Weergaven ateliers
	Omgevingsvisiekaarten
	Omgevingseffectrapportage